

Дем'янюк Никита Богданович
студент гр. ФПФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Савчук Вікторія Романівна
студентка гр. ФФ-42, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Виконання функцій держави можливе лише за наявності відповідних джерел доходів. Тому існує прямий зв'язок між обсягом функцій, які виконує держава, та обсягом коштів: збільшення функцій вимагає збільшення доходів, і навпаки, для того щоб зменшити потребу держави в доходах, необхідно зменшити обсяг функції, які вона виконує.

Вивчаючи сутність доходів бюджету, важливо розрізняти такі дефініції, як «державні доходи» та «доходи бюджету». Державні доходи – це економічна (фінансова) категорія, об'єктивне явище, а доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [1]. Отже, державні доходи – ширша дефініція, ніж доходи бюджету, тому що державні доходи включають як доходи бюджету, так і чисті доходи державних підприємств.

Державні доходи становлять частину фінансових відносин, які формуються в процесі вилучення частини вартості ВВП і формування централізованих фондів грошових коштів, їх розподілу та використання для здійснення видатків з метою виконання суспільних потреб і функцій держави. Державні доходи являють фінансову базу функціонування держави і є вагомим результатом її діяльності за відповідний період. Тим самим політична, економічна і соціальна діяльність держави вже передбачає державні доходи як об'єктивну необхідність і закономірну реальність.

Доцільно зазначити, що за порядком формування державні доходи поділяються на централізовані й децентралізовані. До централізованих державних доходів належать кошти державного та місцевих бюджетів, які призначені на формування централізованих грошових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та ін. Децентралізовані державні доходи – це чисті доходи державних підприємств, установ, організацій, що формуються переважно за рахунок їх прибутку [2]. Отже, державні доходи слід розглядати як сукупність різних видів грошових надходжень до держави, що використовуються нею для виконання своїх завдань і функцій.

Аналізуючи сучасну практику формування доходів Державного бюджету України, важливо звернути увагу на те, що через військове вторгнення 24 лютого 2022 року Російської Федерації на територію України та подальше розгортання

бойових дій було завдано серйозного удару вітчизняній економіці, що, безумовно, відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного 2022 року. За даними Державної казначейської служби України, у жовтні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 72,8 млрд грн. Основні надходження були отримані за рахунок [3]:

- податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 26,0 млрд грн;
- податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів – 14,2 млрд грн (зібрано 25,1 млрд грн, відшкодовано – 10,9 млрд грн);
- податку на доходи фізичних осіб та військового збору – 12,8 млрд грн;
- акцизного податку – 7,4 млрд грн;
- рентної плати за користування надрами – 4,4 млрд грн;
- податку на прибуток підприємств – 3,2 млрд грн;
- ввізного та вивізного мита – 2,6 млрд грн.

Важливо наголосити, що 03 листопада 2022 року, Верховна Рада України схвалила проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» у другому читанні та в цілому. Таким чином, доходи проекту Державного бюджету України на 2023 рік передбачено у сумі 1 трлн 330 млрд грн, у тому числі доходи загального фонду – 1 трлн 173 млрд грн та доходи спеціального фонду – 156 млрд грн [4].

Доходи пропонується збільшити порівняно з першим читанням на 50 млрд грн, у тому числі за загальним фондом – на 26 млрд грн, а за спеціальним фондом – на 24 млрд грн. Основними факторами, які вплинули на перегляд прогнозу доходів до другого читання, є [4]:

- врахування пропозицій, наведених у Бюджетних висновках Верховної Ради України;
- норми закону щодо змін до Податкового кодексу України стосовно ставок акцизного податку на пальне, а також скоригованих макропоказників.

За загальним фондом передбачено збільшення за наступними джерелами доходів [4]:

- по податку та збору на доходи фізичних осіб на 15 млрд грн (за рахунок перегляду макропоказників та удосконалення підходів в прогнозуванні ПДФО);
- ПДВ із ввезених товарів на 27 млрд грн (за рахунок підвищення ставок в оподаткуванні пального з 7 % до 20 %);
- коштів, що перераховуються НБУ, на 35,5 млрд грн (у зв'язку із врахуванням уточненої інформації Національного банку про суму прибутку).

При цьому за загальним фондом планується зменшення за наступними джерелами доходів [4]:

- податку на прибуток на 21 млрд грн (через зменшення прибутку прибуткових підприємств);
- рентної плати за видобування природного газу на 23 млрд грн (у зв'язку із змінами в оподаткуванні природного газу щодо бази оподаткування);

– ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування на 6 млрд грн (за рахунок зміни макропоказників та зменшення споживчих витрат).

За спеціальним фондом передбачено збільшення за наступними джерелами доходів [4]:

– акцизного податку з пального на 7 млрд грн (за рахунок повернення довоєнних ставок оподаткування);

– коштів, що перераховуються НБУ, на 16 млрд грн;

– грантів на 442 млн грн (за програмами міжнародної підтримки для МОЗ та Мінреінтеграції).

Отже, своєчасне прийняття проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» у другому читанні та в цілому дозволяє Україні продовжити діалог з міжнародними партнерами щодо пошуку джерел фінансування дефіциту та підтримки у період воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.10.2022)

2. Бюджетна система: підруч. / за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. К.: ЦУЛ; Тернопіль: Економічна думка, 2012. 871 с.

3. Мінфін: У жовтні 2022 року до загального фонду державного бюджету надійшло 72,8 млрд гривень. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_zhovtni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_728_mlrd_griven-3696 (дата звернення: 05.11.2022).

4. Верховна Рада України ухвалила Держбюджет на 2023 рік. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/verkhovna_rada_ukraini_ukhvalila_derzhbiudzheta_na_2023_rik-3700 (дата звернення: 05.11.2022).